

Archief Philip Staal

DE VRIJDAGAVOND

Online Joods Magazine

Diep gevoelde excuses openen weg naar herstel

HORizontale relaties in het Jodendom

25 mei 2022 Aviva Pels 5

In onderlinge relaties gaat maar al te vaak de bekende songtitel op: *sorry seems to be the hardest word*. Zoals Elton John in 1979 componeerde:

*What have I got to do?
When sorry seems to be the hardest word
Ooh yeah, sorry seems to be the hardest word*

In het Jodendom ligt op deze aarde de uitdaging de relaties tussen mensen onderling goed te houden. Niet de 'verticale' relatie met G'd staat centraal in een mensenleven, maar wat iemand betekent voor de medemens. Het

Jodendom kent geen ideaal van afzondering om zo'n pure verticale relatie te ervaren, zoals in veel religies gangbaar is, denk aan kloosters, het celibaat, retraits. In de joodse geschiedenis waren er wel groeperingen die zich terugtrokken om op een geïsoleerde locatie hun idealen na te leven zoals Essenen bij Qumran, maar dit werd nooit *mainstream*.

Juist op aarde

'Niet in de hemel is de Torah', zo staat in *Dewarim* 30-12. Juist op deze aarde ligt de uitdaging, tussen de mensen onderling, ofwel de zo belangrijke onderlinge relaties.

Joden vormen gemeenschappen met subgroepen waarin de onderlinge contacten niet alleen gevoed worden uit familiebanden. Ook collega's, vrienden, een sjoelgemeenschap of een kennissenkring kunnen een sociaal netwerk vormen. Veel goeds in deze wereld is ontstaan door vruchtbare samenwerking tussen mensen in deze gemeenschappen. Hier gaan we in op situaties waar het beter kan.

De uitspraak 'Waar mensen werken worden fouten gemaakt' kan veel breder worden gemaakt: waar mensen leven, maken ze fouten. Wat is een fout? Volgens de joodse ethiek is een fout een handeling die een ander mens schade toebrengt. Fysieke, emotionele of materiële schade. Een schade die met opzet of door onwetendheid is toegebracht.

Belangrijkste opdracht van Hillel

Waar de Torah zegt *וְאָהַבְתָּ לְרֵעִי כָמוֹךָ*, 'houd van een ander als van jezelf' (Lev 19-18), geeft Hillel de oudere, een van de grondleggers van de Misjna, als belangrijkste opdracht:

'Wat je zelf haat, doe dat een ander niet aan'. Hier vindt een omkering plaats van de regel 'houd van een ander als van jezelf'. Deze krachtige omkering vraagt om inlevingsvermogen en empathie. In de praktijk is de regel van Hillel (doe een ander niet aan wat jij niet wil dat jouzelf geschiedt) een terugkerend struikelblok in menselijke relaties.

Want, hoe weet je dat een ander tekort is gedaan of gekwetst door jouw toedoen? En wat kan je doen om hier achter te komen?

Serius nemen

Om te beginnen: door een klacht serieus te nemen. Door een ander te laten uitspreken. Door hem of haar niet bij voorbaat af te serveren. Door de woorden tot je te laten doordringen. En je dan innerlijk te verplaatsen in de positie van die ander.

Pas als het je raakt kan er een begin worden gemaakt met het herstellen van de schade.

De Torah geeft een schema van herstelbetalingen aan. Met 'oog om oog; tand om tand' wordt financiële compensatie voor geleden schade bedoeld. Maar in veel gevallen gaat het bij menselijke conflicten om emotionele schade.

Koning David

Hillel, die in Babylonië werd geboren, stamde via zijn moeder af van David *haMelech*, Koning David. Het mooie beeld dat bestaat van David, deze ideale herder-koning-dichter-harpist, wordt behoorlijk verstoord door de strategie die hij toepaste in zijn liefdesleven.

Dat zijn oogappel Batsheva was getrouwd, weerhield hem er niet van haar te ontbieden, tot minnares te maken en te bezwangeren. '*...her beauty and the moonlight overthrew her..*' zou Leonard Cohen later over hierover dichten in zijn meest bekende song Hallelujah:

Now I've heard there was a secret chord
That David played, and it pleased the Lord
But you dont really care for music, do you?
It goes like this, the fourth, the fifth
The minor falls, the major lifts
The baffled king composing Hallelujah
Hallelujah, Hallelujah

Your faith was strong but you needed proof
You saw her bathing on the roof
Her beauty and the moonlight overthrew her
She tied you to a kitchen chair

She broke your throne, and she cut your hair
And from your lips she drew the Hallelujah
Hallelujah, Hallelujah

Well, maybe there's a God above
As for me all I've ever learned from love
Is how to shoot somebody who outdrew you
But it's not a crime that you're hear tonight
It's not some pilgrim who claims to have seen the Light
No, it's a cold and it's a very broken Hallelujah
Hallelujah, Hallelujah

[zie songteksten net voor de hele tekst](#)

De wettige echtgenoot van Batsheva werd op slinkse wijze indirect uit de weg geruimd.

Liet David dit allemaal van zich afglijden? Nee, hij kende wel degelijk schaamte en had schuldgevoelens. Hoewel Batsheva een machtige koningin werd die haar zoon Shlomo op de troon kreeg, werd de koning zelf innerlijk verscheurd. Boetedoening liet hem niet meer los.

Schuldbewust-zijn levert in het algemeen niet zo vaak nuttige gevoelens op, behalve wanneer de weg van reparatie wordt bewandeld. Een belangrijk markeringspunt op deze weg is: het erkennen van schadelijk gedrag en het aanbieden van gemeente verontschuldigen. Dat is niet altijd gemakkelijk.

Hoogmoed

Erkennen dat je fout zat en laten blijken dat je lessen wilt trekken uit de misstap vergt het opzij zetten van hoogmoedigheid. En hoogmoed is een veel voorkomende eigenschap, bij individuen, zeker in onze 'narcistische tijd', ook bij organisaties als een geheel kan hoogmoed koning zijn. Dan kan hoogmoed schuld en schuldgevoelens verdringen.

Excuses, geen pleister op de wond

Het aanbieden van excuses is geen pleister op de wond waarna deze spontaan geneest. Gedane zaken nemen geen keer. Maar het is essentieel dat een 'dader' laat zien tot inzicht te zijn gekomen van zijn (of haar) verkeerde daden (zoals Koning Davd verleiding van een getrouwde vrouw). Excuses zijn waarachtig als dit inzicht wordt gedeeld met het slachtoffer en er duidelijk erkenning komt van het leed van een slachtoffer. Deze sociale mechanismen zijn zo oud als de mensheid.

Maimonides

Wat wordt er verwacht van de benadeelde partij? Maimonides besteedde in zijn codificatie van de mondelinge leer (Mishnee Torah) hieraan al uitdrukkelijk aandacht:

'Het is een mens verboden om haatdragend te zijn en niet te willen vergeven. Integendeel, in elk geval moet hij de overtreder vergeving schenken; Als een dader hem om vergiffenis vraagt moet hij zich niet onwillig opstellen maar deze vergiffenis met zijn gehele hart en gehele ziel schenken.'

Het is waar: *Sorry seems to be the hardest word*, maar een diep gevoeld uitgesproken 'sorry' is de eerste stap op weg naar het herstel van beschadigde intermenselijke verhoudingen. Uiteindelijk kan een verstoorde sociale balans alleen met rechtvaardigheid, met het geven en aannemen van verontschuldiging tot normalisering komen.

cover beeld: courtsey Chabad.org

Over Aviva Pels [17 Artikelen](#)

Aviva Pels (61) studeerde af aan de UvA, Semitische talen. Ze heeft voor vele joodse organisaties in Nederland gewerkt en is sinds een jaar woonachtig in Londen. Honden- én kattenmens. Is oppas-oma en leest. Verslingerd aan politiek, koffie en de Nederlandse kranten. Orthodox?

Meestal wel.